

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΡΩΔΑΙ

Τί δὲν ἀπεργάζονται αἱ ὑπὲρ τοῦ ἀπολύτου δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας πρὸ πάντων ἐπαναστάσεις τῶν λαῶν! Αὐταὶ ὡς τοκετοὶ πολύμοχοι καὶ πολυώδυνοι, ἐνῶ ἀνατρέπουσι πρόροζα καθεστῶς τὴν προτεραιάν ἔτι φαινόμενον εἰς πολλοὺς αἰωνόβιον, ἐτέρωθεν ἀνάγουσιν ἐκ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων εἰς τὰ ἀνώτατα τέως ἀσήμευς καὶ ἀφανεῖς, ἐπιπλέοντας ἤδη καὶ ἀνθούοντας καὶ ἀμυγάζοντας. Αὐταὶ εἶνε δημιουργίαι, διότι αἱ ἐν κακίαις καὶ ἀμαρτίαις γηράσασαι κοινωνίαι ἐξαγνιζόμεναι τότε διὰ τῶν ἐλλόγων καὶ δικαίων ἐπαναστάσεων, ἀναζυμοῦνται καὶ παράγουσιν ἐκ τῆς ἄρσεως τῆς πίεσεως τῆς ἐλευθερίας καρποὺς φυσικοὺς καὶ ἀδιάστους, ὡς μύκητας πρότερον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους συνεσπειρωμένους καὶ κερωσμένους. Καὶ τότε, ἐν τῇ ἀνέτῳ ἐκείνῃ καὶ ἀνεπισχέτῳ ἐκφύσει, δύναται τις νὰ ἴδῃ καὶ ἀποθανυμάσῃ ἀνατρεχούσας εἰς ὕψος καὶ σπαργώσας τὰς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς χρήσεως τῶν περιστάσεων ἀναδεικνυμένας ἰκανότητας, ἀφανεῖς τέως γεωργούς, ἐργάτας, ναύτας εἰς στρατάρχας καὶ ναυάρχους, εἰς νομοθέτας καὶ κυβερνήτας, εἰς σοφοὺς καὶ λογίους καὶ ποιητὰς διασήμευς καὶ εὐδοκιμωτάτους δημιουργομένους, διότι τὰ κωλύματα ἐγένοντο ἐκποδῶν, αἱ δικλειδὲς ἐστράφησαν ἤδη ἀντιθέτως καὶ ὁ τέως συνθλιβόμενος ἀτμός ἐξώρμησεν ἐν ἀκατασχέτῳ φορᾷ ἐκπλήττων τοὺς ἐν τῇ προτέρᾳ ἀπακαρωτικῇ καταστάσει διακειμένους βροτούς. Αἱ δέλτοι τῆς παγκοσμίου ἱστορίας πρόκεινται ἀψευδὲς τούτου μαρτύριον.

Τοῦ κοινωνικοῦ τούτου νόμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαίρεθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα ἐκείνη, ἥτις ἐκ τοιοῦτων ἐκτάκτων περιστάσεων ἀνέδειξε πάλαι τε καὶ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου καὶ εἰς περιωπὴν ἀνήγαγε πνεύματα, ἅπερ ἄλλως ἐκ τῶν προτέρων κρατούντων τύπων καὶ περιορισμῶν ἤθελον πτήσσοντα διατελεῖ ἐν διηνεκαί ἀγονότητι καὶ ἀφανείᾳ. Καὶ ἵνα μὴ ἀνατρέγωμεν εἰς τὸν καλλίρρουν τῆς Μεγάλῃς ἡμῶν Ἐπαναστάσεως ποταμόν, ὕψ' οὐ τοσαῦται πρότερον ἄγονοι καὶ χέρσοι φαινόμεναι γαῖαι καθηρδεύθησαν, λαμβάνομεν ἐν μόνον περὶ τούτου παράδειγμα ἐκ πλείστων ὄσων ἀπὸ τῆς δυσμοίρου ἐκείνης καὶ ἀτυχοῦς τῆς τοῦ 1866 ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης.

Πρὸς τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔζη ἐν Χανίοις ἄπορος οἰκογενετάρχης, ἔχων μικρὸν ῥωποπωλεῖον (ἄχτάρικον) ἐν στενωπῷ τινὶ τῆς πόλεως, κατὰ τὰ Μπογατσατζίδικα λεγόμενα, Ἰωάννης Παρῶδης κα-

λούμενος. Οὗτος ἐκ Χίου καταγόμενος εὐρέθη ἐν Κρήτῃ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, σπουδάζας δὲ πρὸ αὐτῆς ἐν τῷ ἐκεῖ διασήμευ γυμνασίῳ, πρὸς δὲ καὶ ἀκροασθεῖς ἐν Ἄνδρῳ ἐπὶ τινα χρόνον τὸν Θεοφίλον Καίρην, ἦν κάτοχος οὐχὶ μόνον γνώσεων ἰκανῶν, ἀλλὰ καὶ στοιμυλίας καὶ πειθοῦς γοητευτικῆς καὶ κηλητικῆς. Τίς ἐκ τῶν ἐκ Χανίων σπουδαστῶν πρὸ πάντων καὶ φοιτητῶν δὲν ἐνθυμεῖται τὸν βραχύσωμον μὲν ἐκείνον καὶ ὑποσχάζοντα τὸν πόδα καὶ διοπτροφόρον γέροντα, ἀλλ' ὠραῖον καὶ νεάζοντα τὸ πρόσωπον; Τίς ἐξ αὐτῶν καὶ ἄλλων δὲν ἐνωτίσθη θεόσοφα, ὑψίστης ἠθικῆς σπουδαιότητος μεστὰ καὶ πατριωτικῆς αὐταπαρνήσεως ἀνάπλεα ῥήματα: Ἐν θέρει κατὰ τὰς διακοπὰς, ὅτε οἱ μαθηταὶ καὶ φοιτηταὶ τῶν γυμνασίων καὶ τοῦ πανεπιστημίου ἐπανέκαμπτον ἐκ Σύρου καὶ Ἀθηνῶν εἰς Χανία, τὸ μικρὸν τοῦ Παρῶδου ἀχτάρικον ἦν αὐτόχροημα ἐντευκτῆριον πολυροίτητον καὶ πολυφιλήτων, διότι ὁ ὄντως ἐκείνος φιλόσοφος καὶ πατριώτης συνεκάλει εἰς πανθαίσιαν πνευματικὴν τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἐκάλει αὐτὴν εἰς ἀσχολίαν ἐν σχολῇ, κατὰ τὴν περὶ τούτου πραγματείαν τοῦ μεγάλου τῆς Βρετανίας γέροντος, ἐκράζεν ἐκεῖ, ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσσία αὐτῆς, ὅπως θάλψῃ αὐτὴν ὑπὸ τὰς θερμογόνους αὐτοῦ πτέρυγας. Ἐν τῷ πενιχρῷ ῥωποπωλεῖῳ τοῦ Παρῶδου, ἀναμιμνήσκοντι τὸ παρὰ Ξενοφῶντι ἠνιοποιεῖον τοῦ Σωκράτους, ἐτελοῦντο ἀληθῶς μυστήρια, ἀλλ' ἐν ἀναπεπταμέναις ταῖς θύραις ἀνεπτύσσοντο καὶ ἀνειλίσσοντο ἐν αὐτῷ, ἀνεσκοποῦντο, καὶ ἀνηρευνῶντο πάνθ' ὅσα οἱ σπουδασταὶ καὶ φοιτηταὶ τὸ διααρρεῦσαν σχολικὸν ἔτος εἶδον καὶ ἤκουσαν, ἐδιδάχθησαν καὶ ἠκροάσθησαν, διότι ὁ πρακτικὸς ἐκείνος διδάσκαλος ἐκείνητο ἀληθῶς ἐκ τῆς μαθήσεως, τῆς ἀδιαπαύστου ἀναγνώσεως καὶ ἀσχολίας καὶ τῆς ἐμπράκτου πείρας δύναμιν καὶ ἰκανότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν, οὐ μόνον ἐν παντὶ σφεδρὸν τοῦ ἐπιστητοῦ χώρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τοῦ ἰδεώδους καὶ μεταφυσικοῦ κόσμῳ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκίνει τὴν ὑποψίαν τῶν παππάδων καὶ βέηδων καὶ ἀγάδων τῆς πόλεως καὶ ἐτι μᾶλλον τὴν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, διότι πολλάκις ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐφαρμογὴ πολλῶν λεγομένων ἐπὶ τῆς τρεχούσης ἐγγυρίου πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ ὁ ἀνὴρ ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τοῦ πλήθους τὸ μὲν ὡς φραγμασσῶνος, τὸ δὲ ὡς Κυβριστῆς, διότι εἶχετο ἀπρίξ οὐ μόνον τῶν ἀπειροπληθῶν διδασκάλων τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συμπολίτου Κοραῆ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Καίρου καὶ τῶν περὶ θεοσεβείας πραγματειῶν τοῦ Γλαυκοπίδου, ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἴδιον ἐνασχόλημα καὶ ἐντρυφήμα, οὐδέποτε αὐτοῦ φωραθέντος ὡς τείνοντος εἰς τοιοῦτον προσηλυτισμὸν. Ὁ βίος αὐτοῦ διέρρεεν ἅπας εἰς ἀγαθοεργὸν καὶ μορφωτικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν Χανίοις κρητικῆς νεότητος: κατὰ τὸ περὶ Σωκράτους «παίζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάζων» τοῦ Ξενοφῶντος, πλέκων καὶ αὐτὸς περιπέδια πρὸς πώλησιν ἐν τῷ μικρῷ αὐτοῦ ῥωποπωλεῖῳ, καὶ διαλεγόμενος ἀδιαλείπτως καὶ τὰ πάντα ἐξονυχίζων, ἐλυσιτέλει τοῖς ἀκούουσιν.

Τοιοῦτος ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τοῦ ἀγαθοῦ

ἐκείνου γέροντος, πολίτου καὶ πατριώτου, τοῦ λεληθότως καὶ ἐν ἀφανείᾳ κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν παράγγελμα βιοῦντος, ἀλλ' ἀπειρών ἱππων δύναντι μορφωτικῆν κεκτημένου. Εὐρεθεὶς οὗτος μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐν Χανίοις, ὅτε ὁ ἄρχων ἤδη τῆς Κρήτης Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου συνίστα ἐν τῇ νήσῳ τὰ ὑγειονομεία, συνεστάθη τῇ μερίμνῃ τοῦ Χίου ἐμπόρου Σπανοῦδῃ εἰς τὸν ἐν τῷ τότε μέγα δυνάμενον παρὰ Μουσταφᾶ πασᾶ τῷ Γκιρητλῆ λέβαντίνῳ ἱατρὸν καὶ σύμβουλον αὐτοῦ Καποράλαν, ὁ ὁποῖος εὐρῶν αὐτὸν ἱκανὸν καὶ ἄξιον, διώρισεν ὑγειονόμον ἐν τῷ λιμένι τῶν Σφακίων Λουτρῶ. Ἐκραγίσσης ὁμως τῆς τοῦ 1841 ἐπαναστάσεως (τῆς τῶν Χαιρετῶν), ἐπαύθη ὡς ὑποπτός καὶ οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς Χανία καὶ διῆγε τοῦ λοιποῦ, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐξετέθη. Ὑπηρετῶν δ' ἐν Σφακίοις ἐνυμφεύθη λαβῶν σύζυγον ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἀπὸ ἐνετοκρατίας πολυκλάδου οἴκου τῶν Σκορδυλῶν, γυναῖκα ἀληθῶς ἀντιάνειραν καὶ πελωρίαν, αὐτὸς ὁ βραχύσωμος καὶ ὑποσχάζων τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου, πρὸς δὲ καὶ ὠραίαν, ἐξ ἧς ἐκτήσατο πολλὰ καὶ ὠραῖα θήλαα πρὸ πάντων τέκνα, ἐν οἷς καὶ ὁ φημιζόμενος νῦν ἐν Γαλλίᾳ δραματικὸς ποιητὴς υἱὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρος. Ἀρξάμενος δὲ καὶ τοῦ πολυπαθοῦς καὶ δεινοῦ τριετοῦς ἐκείνου ἀγῶνος τῆς δυσμοῖρου καὶ παναπότμου νήσου τῷ 1866, μετῆνάστευσε καὶ ὁ πρεσβύτερος ἤδη Παρῶδης μετὰ τῶν ἄλλων Κρητῶν εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα φαίνεται καὶ ἀπεθίωσεν.

Ὁ ἐν λόγῳ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρος διδαχθεὶς ἐν Χανίοις τὰ πρῶτα γράμματα ὡς καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, κάτοχος δ' ὡς ἐμάθομεν καὶ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης ἱκανῶς, δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην, ἀλλὰ μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν ἐπιστημονικὴν. Ἐκεῖ, ἐν Μεδιολάνοις πρὸ πάντων, εὐρίσκομεν αὐτὸν τοὺς ὑστέρους τούτους χρόνους διαπρέποντα ἐπὶ μαθήσει καὶ ποιητικῇ μορφώσει. Καὶ ἐπόμενον ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Παρῶδου, ὁ ἐξ οὕτω μουσοτραφεὺς πατρός ἐκ παιδῶν ἐποικοδομούμενος, ἐὰν ὀψέποτε ἐτύγχανε τοιαύτης εὐκαιρίας, οἷαν προσεπόρισεν αὐτῷ ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη τῆς Κρήτης, νὰ ἀποθῆ ὅ,τι ἐξαιρετὸν, ἀκρότης καθὰ παραδίδοται καὶ παρίσταται ἐν τοῖς ὁμοτέχνῳ αὐτοῦ, διότι ἀπέβη ποιητὴς δραματικὸς πρωτότυπος, ἀληθῆς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σκηνῇ δημιουργός. Καὶ ἤδη πλὴν ἄλλων προτέρων ἐν τῇ δυσχερεστάτῃ ταύτῃ σταδιοδρομῇ θριαμβῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐσημείωσαν τὴν ἀπὸ Μεδιολάνων καὶ Γενούης μέχρι Παρισίων ἀπὸ τινων ἐτῶν δραματικὴν αὐτοῦ πορείαν ἐσχάτως ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, διαθέτουσα τὸ βραβεῖον *Toirac* ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου παρασταθησομένου ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ τὸ ἔτος 1893 δράματος, ἀπένειμεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἑλληνα δραματογράφον Ἀλεξάνδρον Παρῶδην, βραβεύουσα τὸ ἐμμέτρως διεξαγόμενον αὐτοῦ πεντάπρακτον δράμα, «ἡ Βασίλισσα Ζουάννα». Οὕτω γενναῖα καὶ ἀδρᾶ πλειστάκις τὰ ἐκ τῆς μογοστόκου τῶν ἔθνικῶν ἐπαναστάσεως Εὐλειθυίας προφαινόμενα τέκνα, διότι αἱ τοιαῦται ἐπαναστάσεις τυγχάνουσι θεῖαι ἐν ἀνατροπαῖς δημιουργίαι.

B. ΨΙΛΑΚΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ¹

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Η'.

Ξηρός καὶ παγερός βορρᾶς, ἐγείρων καὶ στροβιλίζων νεφέλας κονιορτοῦ, διελαύνει διὰ τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν συρίζων, καὶ κάμπτει τοὺς ἀπεξηραμένους κλάδους τῶν καρχακτικῶν δένδρων. Καὶ μαστιγούμενος ὑπ' αὐτοῦ ἀνέρχεται διὰ τῆς ὁδοῦ Νοσοκομείου, τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας, πρὸς τὸ ἐν Νεαπόλει γυμνάσιον εἰς ὑπολογαγός, κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς παιδίον δεκατετραετές.

Αἰσθάνεται παγωμένην τὴν χεῖρά του καὶ κύπτων πρὸς αὐτὸ μετὰ στοργῆς.

—Κρυόνεις πολὺ, τῷ λέγει, Νίκο, τρέμεις ἀγαπημένο μου παιδί!

—Ναί· πολὺ κρυόνω, κύριε ὑπολογαγέ.

—Δώσε μου νὰ κρατήσω τὰ βιβλία σου· κούμπωσε τώρα τὸ μανδύα σου, καλὰ. Σήκωσε καὶ τὸ γιακὰ. Ἔτσι περπάτει τώρα γληγωρότερα.

—Πολὺ καλὰ, κύριε ὑπολογαγέ.

—Πάλι, κύριε ὑπολογαγέ. Τὶ κακὸ ποῦ μοῦ κάνεις νὰ μὲ ὀνομάζης ἔτσι, ἀν ἤξερες! Γιατί, Νίκο μου, δὲν μὲ λὲς πατέρα σου; Ἄ! Νὰ τὸν ἄκουα αὐτὸ τὸ λόγο ἀπὸ τὸ στόμα σου, πατέρα, τί καλὸ ποῦ θὰ μοῦ ἔκανε στὴν καρδιά.

—Μὰ, ἀρῶ δὲν εἶσθε πατέρας μου, κύριε ὑπολογαγέ, πῶς νὰ σᾶς τὸ λέω; ψέμματα; Ἔτσι δὲν ἔχω τὸ θάρρος, πῶς νὰ σᾶς πῶ, δὲν μοῦ ἔρχεται.

—Ἄ! θὰ μοῦ τὸ ἔλεγες ψέμματα; Τότε καλλίτερα ποῦ δὲν σοῦ ἔρχεται νὰ μοῦ τὸ λὲς. Γιατί ποτέ, παιδί μου, δὲν πρέπει τὰ χεῖλη νὰ πλαστογραφοῦν τὴν καρδιά, ποτέ. Ὅλαις τοῦ κόσμου ἡ εὐεργεσίαις, ὅλη ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι, φαίνεται, ἀρκεταῖς γιὰ νὰ δώσουν στὸν ξένο αὐτὸ τὸ γλυκὸ ὄνομα τοῦ πατέρα. Ἐμένα ὁμως, ξέρεις, Νίκο, μοῦ ἔρχεται νὰ σὲ λέω παιδί μου, καὶ οὔτε μπορῶ νὰ σὲ φαντασθῶ ἄλλῳως. Γιατί μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα κλείω ὅλη τὴν ἀγάπη, ὅλη τὴ λαχτάρα ποῦ ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν καρδιά μου γιὰ σέ, σὰν νὰ μοῦ εἶχε δώσει ἀληθινὰ ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴν εὐτυχία, σὰν νὰ ἦσουν ἀληθινὰ αἷμα τῆς καρδιᾶς μου.

Καὶ τοὺς λόγους τούτους ἐπρόφερε μετ' ἀρρήτου συγκινήσεως ὁ Κίμων, καὶ τὴν μορφήν του τὴν εὐγενῆ κατηύγαζεν ἡ στοργὴ καὶ ἐσκίαζεν ἡ μελαγχολία.

Τότε ὁ μικρὸς Νίκος βλέπων τὴν θλίψιν, ἡ ὁποία διεγύθη ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ὑπολογαγοῦ Ἀνδρεάδου, μὲ μειδιάμα ἀλλόκοτον, ἀνθρώπου ἠναγκασμένου νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς ἀνόητον ἀδυναμίαν, ἀπήντησεν.

—Ἀρῶ αὐτὸ σᾶς εὐχαριστεῖ, τότε καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ σᾶς κράζω ἄλλῳως, παρὰ μόνον πατέρα μου.

—Εὐχαριστῶ, ἀγαπημένο μου παιδί, εἶπεν ἐν ἐκστάσει εὐδαιμονίας ὁ Κίμων—Δὲν ἤξεύρεις πόσο

¹ Ἴδε σελ. 228.